

UCHWAŁA

Dnia 26 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Ewa Stefańska

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa M. Spółki Akcyjnej w N.
przeciwko Zarządcy Masy Sanacyjnej Przedsiębiorstwa „P.” spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w restrukturyzacji w S.
o zapłatę,
po rozstrzygnięciu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 26 kwietnia 2022 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w (...)
postanowieniem z dnia 15 listopada 2021 r., sygn. akt V AGz (...),

"Czy art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 755 ze zm.) uchyla obowiązek wezwania do uiszczenia opłaty od apelacji wniesionej przez radcę prawnego w wysokości stałej lub stosunkowej, obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia w terminie tygodniowym pod rygorem jej odrzucenia (art. 373 § 1 w związku z art. 130 § 1 k.p.c.), w razie doręczenia stronie postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego jej wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli uprzednio takiego wezwania jej nie doręczono?"

podjął uchwałę:

Artykuł 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych uchyla obowiązek wezwania do uiszczenia opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej,

obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia, od nieopłaconej apelacji wniesionej przez radcę prawnego w sytuacji, gdy doszło do oddalenia jej wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych i ma ten skutek, że termin do uiszczenia opłaty rozpoczyna bieg od chwili doręczenia stronie postanowienia o oddaleniu tego wniosku.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] postanowieniem z 15 listopada 2021 r. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, które wystąpiło w sprawie z powództwa M. Spółki Akcyjnej w N. przeciwko Zarządcy Masy Sanacyjnej Przedsiębiorstwa „P.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w restrukturyzacji w S. o zapłatę.

Pytanie zostało sformułowane na tle następującego stanu faktycznego:

Pozwany wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego w [...] z 16 marca 2021 r., w której zawarł wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych w całości.

Postanowieniem z 8 czerwca 2021 r. Sąd Apelacyjny w [...] odmówił pozwanemu zwolnienia od kosztów sądowych, a następnie postanowieniem z 14 lipca 2021 r. odrzucił apelację. Sąd Apelacyjny stwierdził, że w okolicznościach niniejszej sprawy tygodniowy termin do wniesienia opłaty sądowej od apelacji rozpoczął bieg od dnia doręczenia pełnomocnikowi pozwanego, będącemu radcą prawnym, odpisu postanowienia z 8 czerwca 2021 r. o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, co nastąpiło 15 czerwca 2021 r. Wskazał, że termin do opłacenia apelacji upłynął bezskutecznie z dniem 22 czerwca 2021 r., gdyż pozwany nie uiścił wymaganej opłaty sądowej.

Pozwany złożył zażalenie na postanowienie z 14 lipca 2021 r., zarzucając naruszenie art. 373 k.p.c. przez jego przedwczesne zastosowanie oraz art. 165 § 2 k.p.c. przez jego niezastosowanie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 112 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r., poz. 2257 ze zm. – dalej: „u.k.s.c.”), jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 k.p.c.

Z kolei w myśl ust. 3 wskazanego artykułu przepisu ust. 2 nie stosuje się, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekał sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia.

Przedstawione zagadnienie prawne sprowadza się do przesądzenia, czy przesłanką zastosowania art. 112 ust. 3 u.k.s.c. jest uprzednie wezwanie strony reprezentowanej przez radcę prawnego (a ogólnie - profesjonalnego pełnomocnika) do uiszczenia należnej opłaty od apelacji (szerzej - innego środka zaskarżenia).

Powyższe przepisy zostały wprowadzone do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych ustawą z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., Nr 7, poz. 45) i obowiązują od 19 kwietnia 2010 r. W uzasadnieniu rządowego projektu ustawy stwierdzono, że: „Proponowana nowelizacja art. 112 u.k.s.c. wiąże się z omówionymi wcześniej propozycjami w zakresie wpływu złożenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego na bieg terminu do złożenia środka zaskarżenia. Projektowany art. 112 ust. 2 sankcjonuje dotychczasowy stan rzeczy,

wskazując *implicite*, że złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w terminie otwartym do opłacenia pisma odsuwa w czasie obowiązek uiszczenia opłaty. W razie oddalenia wniosku przewodniczący wzywa stronę ponownie do opłacenia pisma na podstawie art. 130 k.p.c. Uznano jednakże, że odstępstwo od tej zasady powinno dotyczyć sytuacji określonych w art. 130² k.p.c., tj. gdy pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. Nałożenie na przewodniczącego obowiązku wezwania do uiszczenia opłaty po prawomocnym oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie harmonizuje bowiem z wyrażoną w tym przepisie zasadą samodzielnego uiszczania opłat sądowych przez strony reprezentowane przez kwalifikowanych pełnomocników (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, OSNC 2007, nr 9, poz. 131). Dążąc do zmiany tego stanu rzeczy, w proponowanym art. 112 ust. 3 u.k.s.c. początek biegu tygodniowego terminu do opłacenia pisma związano z doręczeniem stronie postanowienia sądu załatwiającego odmownie wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli zaś postanowienie to zostało wydane na posiedzeniu jawnym – z datą jego ogłoszenia. Zasada ta odpowiednio dotyczy sytuacji, w której postanowienie oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów zostało wydane przez sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany terminie.” (zob. uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Druk sejmowy Sejmu VI kadencji nr 1925, pkt I. 14).

Uzasadnienie projektu ustawy wskazuje, że nadanie takiego brzmienia art. 112 u.k.s.c. - przez wprowadzenie w jego ust. 3 wyjątku od regulacji zamieszczonej w ust. 2 - było powiązane z wcześniejszym wprowadzeniem art. 130² k.p.c., który z kolei zawierał regulację stanowiącą wyjątek od ogólnych zasad określonych w art. 130 k.p.c. Artykuł 130² k.p.c. w pierwotnym brzmieniu wprowadzał względem pism procesowych złożonych przez profesjonalnych pełnomocników, które nie zostały opłacone opłatą stałą lub stosunkową od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia, rygor zwrotu pisma (§ 1), a w przypadku środków zaskarżenia - rygor odrzucenia (§ 3), bez uprzedniego wezwania do

uzupełnienia braku. Zasady te miały też zastosowanie w postępowaniu w sprawach gospodarczych względem pism złożonych przez przedsiębiorców niereprezentowanych przez takich pełnomocników (§ 4).

Ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r., Nr 234, poz. 1571) w art. 130² k.p.c. uchylono § 3 i 4. Pozostała więc regulacja dotycząca zwrotu pism (§ 1), uchylono zaś możliwość odrzucenia środków zaskarżenia (§ 3). W konsekwencji tej zmiany zniesiono obowiązek profesjonalnych pełnomocników do uiszczania bez wezwania opłaty od środków zaskarżenia (np. apelacji) w przypadku opłaty stałej lub stosunkowej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia. Obowiązek taki pozostał natomiast nadal co do pism, o których mowa w § 1 tego przepisu, czyli pism, które podlegają zwrotowi, a nie odrzuceniu.

Według dominującego stanowiska, które ukształtowało się po wskazanej nowelizacji, w przypadku wniesienia przez profesjonalnych pełnomocników środków zaskarżenia, w razie ich nieopłacenia opłatą stałą lub stosunkową od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia, sąd ma obowiązek zastosować art. 130 k.p.c. i wezwać stronę do uiszczenia opłaty. Odrzucenie środka zaskarżenia jest możliwe zatem dopiero po niewykonaniu obowiązku wynikającego z wezwania (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasadę prawną z 15 czerwca 2010 r., II UZP 4/10, OSNP 2011, nr 3-4, poz. 38).

W związku z uchyleniem art. 130² ust. 3 k.p.c. może pojawić się pytanie, czy okoliczność ta powinna być brana pod uwagę przy wykładni art. 112 ust. 3 u.k.s.c. Należy uznać, że przepis ten wykazywał powiązanie z uchylonym art. 130² § 3 k.p.c., ale pomimo tego stanowił całkowicie samodzielne rozwiązanie legislacyjne.

Wprowadzenie w 2006 r. artykułu 130² § 3 k.p.c. nie zostało powiązane z nadaniem stosownego brzmienia art. 112 u.k.s.c., stąd też ta regulacja zamieszczona w ustawie procesowej nie miała żadnego wpływu na wykładnię przedmiotowego artykułu (w dawnym brzmieniu). Na tle tego przepisu przyjmowano zgodnie, że także strony reprezentowane przez profesjonalistów, które nie uzyskały

wnioskowanego zwolnienia od opłat sądowych, mają obowiązek wniesienia wymaganej opłaty dopiero na wezwanie przewodniczącego (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, OSNC 2007, nr 9, poz. 131; postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 stycznia 2008 r., II UZ 47/07, OSNP 2009, nr 9-10, poz. 129; z 24 stycznia 2014 r., V CZ 83/13, niepubl.; a także J. Turek, *Oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych - opłata od apelacji wniesionej przez adwokata. Glosa do uchwały SN z 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06*, MoP 2008, nr 13, s. 711; T. Szanciło, *Oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Glosa do uchwały SN z 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06*, MoP 2007, nr 21, s. 1219).

Zmiana interpretacji art. 112 u.k.s.c. przyjęta przez doktrynę i judykaturę wiązała się zatem wyłącznie z modyfikacją treści tego przepisu dokonaną przez ustawodawcę w 2010 r.

Należy podkreślić, że decydując się na uchylenie art. 130² § 3 k.p.c., ustawodawca nie dokonał żadnej zmiany w treści art. 112 u.k.s.c., stąd też nie powinno budzić wątpliwości, że omawiana regulacja ma własną treść normatywną, niezależną całkowicie od obowiązywania i zakresu art. 130² k.p.c.

Na marginesie warto zauważyć, że rozwiązania przyjęte w uchylonym § 3 art. 130² k.p.c. oraz art. 112 ust. 3 u.k.s.c. odnoszą się do odmiennych sytuacji. W pierwszym przypadku strona reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika nie miała żadnej informacji od sądu na temat obowiązku uiszczenia opłaty, natomiast według założenia przyjętego w art. 112 ust. 3 u.k.s.c., skoro strona reprezentowana przez takiego pełnomocnika złożyła wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, to należy przyjąć, że miała świadomość uiszczenia opłaty i jej wysokości. W konsekwencji oddalenie jej wniosku, wynikające ze stosownego postanowienia sądu, powinno stanowić dla niej jasną informację, że odpowiednia opłata powinna być uiszczona.

W związku z uchyleniem art. 130² § 3 k.p.c. i kwestią ewentualnego wpływu tej okoliczności na interpretację art. 112 ust. 3 u.k.s.c. należy wskazać, że wraz z omawianą zmianą dokonaną w ustawie procesowej nie doszło do uchylenia w niej

obowiązku profesjonalnego pełnomocnika do samoobliczenia opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. W uzasadnieniu powołanej uchwały z 15 czerwca 2010 r., II UZP 4/10, stwierdzono, że odpowiednie stosowanie art. 130 § 1 k.p.c. do skargi kasacyjnej należy rozumieć również w ten sposób, że nie zostaje uchylony obowiązek profesjonalnego pełnomocnika samoobliczenia opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia.

Mając to na względzie należy stwierdzić, że wezwanie z art. 130 k.p.c. nie zawiera wskazania żadnej kwoty, a zatem stanowi jedynie informację skierowaną do profesjonalnego pełnomocnika o konieczności uiszczenia należnej opłaty w terminie tygodniowym. Wezwanie takie nie może być zatem traktowane jako ułatwienie, skoro nie zastępuje (nie wyręcza) takiego pełnomocnika w samodzielnym wyliczeniu należnej opłaty.

Zarówno zatem w sytuacji, gdy profesjonalny pełnomocnik złoży środek zaskarżenia, który nie zawiera wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, jak też, gdy taki wniosek zamieści, będzie musiał samodzielnie wyliczyć należną opłatę. Różnica – co do zasady - sprowadza się jedynie do rodzaju pisma, które otrzyma. Innymi słowy, niezależnie czy w stosunku do profesjonalnego pełnomocnika znajdzie zastosowanie art. 130 k.p.c., czy art. 112 ust. 3 u.k.s.c., to w obu przypadkach będzie on zobowiązany w terminie tygodniowym uiścić stosowną opłatę, przy czym w pierwszym przypadku zdarzeniem skutkującym rozpoczęciem biegu terminu będzie doręczenie zarządzenia o wezwaniu do usunięcia braku, a w drugim - doręczenie postanowienia o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Dopuszczalne jest zatem twierdzenie, że w obu przypadkach sytuacja procesowa strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika jest zbliżona (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 16 listopada 2012 r., III CZP 56/12, OSNC 2013, nr 6, poz. 70).

Przy wykładni art. 112 ust. 3 u.k.s.c. należy również odpowiedzieć na pytanie, czy przyjęcie rygorystycznej interpretacji tej regulacji może wywoływać wątpliwości

co do jej zgodności z Konstytucją RP. Poniższe argumenty skłaniają do przyjęcia stanowiska, że obawy takie nie powinny mieć miejsca.

Chociaż artykuł ten nie był do tej pory przedmiotem kontroli sądu konstytucyjnego, to trzeba zauważyć, że wcześniej obowiązujący art. 130² § 3 k.p.c. (przyjmujący w zasadzie tożsame założenia) nie został zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny, którego kontroli został poddany (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 28 maja 2009 r., P 87/08, OTK-A 2009, Nr 5, poz. 72 oraz z 14 września 2009 r., SK 47/07, OTK-A 2009, Nr 8, poz. 122). Okoliczność ta została podniesiona w postanowieniu Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2012 r. (I CZ 36/12, niepubl).

W przywołanych orzeczeniach Trybunał Konstytucyjny, odwołując się również do wcześniejszych judykatów, jasno stwierdził, że nie można mówić o nadmiernym rygoryzmie art. 130² § 3 k.p.c., jeżeli strona zastąpiona jest w postępowaniu przed sądem powszechnym przez adwokata, radcę prawnego czy rzecznika patentowego (podmiot profesjonalny). Z samej bowiem istoty zastępstwa procesowego wypełnianego przez profesjonalnego pełnomocnika wynika uprawnione założenie, że pełnomocnik ten będzie działał fachowo, zgodnie ze swoją najlepszą wiedzą oraz należyłą starannością. W ocenie sądu konstytucyjnego nie ma zatem - wynikających z Konstytucji RP - ograniczeń co do przyjęcia przez ustawodawcę rozwiązania polegającego na nałożeniu na profesjonalnych pełnomocników obowiązku „samoobliczenia” opłat w wysokości stałej lub stosunkowych należnych od pism procesowych, zawierających także środki odwoławcze lub środki zaskarżenia, z wyłączeniem sanacji braku fiskalnego tych pism na podstawie art. 130 k.p.c.

W doktrynie podkreślono, że kwestia zgodności z Konstytucją RP art. 112 ust. 3 u.k.s.c. pozostaje otwarta, gdyż Trybunał Konstytucyjny uznawał za niekonstytucyjne przepisy uprawniające sąd do odrzucenia środków odwoławczych bez wzywania do uzupełnienia ich braków (przywołano tu przykład art. 370¹ k.p.c.) – por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 maja 2008 r. (P 18/07, Dz.U. z 2008 r., Nr 96, poz. 619). Z drugiej strony podkreślono, że wydaje się, iż o ile zakwestionowane przepisy pozostawiały sądowi ocenę odnośnie do spełnienia

przez pełnomocnika wymogów dotyczących braków formalnych pism procesowych, o tyle art. 112 ust. 3 u.k.s.c. oceny takiej nie pozostawia, a zatem jego konstytucyjność nie powinna budzić podobnych wątpliwości (zob. T. Szanciło, *Przywrócenie terminu a obowiązek uiszczenia opłaty bez wezwania*, PS 2013, nr 3, s. 107).

Przechodząc wprost do odpowiedzi, czy w przypadku wniesienia środka zaskarżenia (w omawianej sprawie apelacji) przez stronę reprezentowaną przez profesjonalnego pełnomocnika i oddalenia jej wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych zachodzi potrzeba wezwania do uiszczenia opłaty, to należy jednoznacznie stwierdzić, że zdecydowana większość orzeczeń Sądu Najwyższego wskazuje, iż art. 112 ust. 3 u.k.s.c. powinnośc taką wyłącza, a obowiązkiem sądu jest odrzucenie środka zaskarżenia w razie niewniesienia opłaty w terminie opisanym w tym przepisie. Stanowisko takie było zajmowane wielokrotnie przez różne składy orzekające Izby Cywilnej Sądu Najwyższego, rozstrzygające w przedmiocie zażaleń na postanowienia o odrzuceniu apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, czy skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. W judykatach tych Sąd Najwyższy jednoznacznie zaakceptował pogląd, że z art. 112 ust. 3 u.k.s.c. nie wynika obowiązek wezwania strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika do uiszczenia należnej opłaty w wyniku oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 13 stycznia 2011 r., III CZ 70/10, niepubl.; z 23 marca 2011 r., V CZ 116/10, niepubl.; z 1 czerwca 2011 r., II CZ 19/11, niepubl.; z 2 czerwca 2011 r., I CZ 51/11, niepubl.; z 21 czerwca 2011 r., I CZ 45/11, niepubl.).

Stanowisko to Sąd Najwyższy potwierdził także w podejmowanych uchwałach, w których podkreślono, że zdarzeniem aktualizującym obowiązek uiszczenia opłaty dla strony reprezentowanej przez fachowego pełnomocnika jest doręczenie postanowienia o oddaleniu wniosku lub o oddaleniu zażalenia na postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (zob. uchwały Sądu Najwyższego: z 9 lutego 2012 r., III CZP 92/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 87; z 16 listopada 2012 r., III CZP 56/12, OSNC 2013, nr 6, poz. 70; z 27 marca 2014 r., III CZP 133/13, OSNC 2015, nr 1, poz. 14).

W orzecznictwie Izby Cywilnej Sądu Najwyższego zaprezentowano także stanowisko odmienne, które przy wykładni art. 112 ust. 3 u.k.s.c. powoływało się na fakt obowiązywania uchwały z 15 czerwca 2010 r., II UZP 4/10, i wywiedzione w niej skutki uchylenia przez ustawodawcę art. 130² § 3 k.p.c. W orzeczeniach tych przyjęto, że po oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej złożonej przez profesjonalnego pełnomocnika sąd drugiej instancji powinien wydać zarządzenie wzywające do uiszczenia opłaty sądowej (zob. uzasadnienie postanowień Sądu Najwyższego: z 12 kwietnia 2013 r., IV CZ 25/13, niepubl. oraz z 24 kwietnia 2015 r., II CZ 15/15, niepubl.).

Analiza pełnej judykatury na ten temat wskazuje jednak, że pogląd ten miał charakter odosobniony i spotkał się z krytyką w doktrynie [zob. M. Bik, *Opłata od skargi kasacyjnej. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 24.04.2015 r. (II CZ 15/15)*, PS 2016, nr 4, s. 128-134].

W doktrynie, tak jak w judykaturze, dominuje stanowisko, że z art. 112 ust. 3 u.k.s.c. wynika brak obowiązku przewodniczącego do wezwania strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika do uiszczenia należnej opłaty, w sytuacji, gdy pełnomocnik taki złożył wraz z środkiem zaskarżenia (albo w terminie do uiszczenia opłaty) wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, a ten został następnie oddalony. Konsekwencją takiego poglądu jest przyjęcie, że termin do uiszczenia opłaty rozpoczyna się zgodnie z art. 112 ust. 3 u.k.s.c. [zob. np. P. Feliga, w: *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, red. P. Feliga, Warszawa 2022, LEX, uw. 14 do art. 112; K. Gonera, *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, Warszawa 2011, LEX, uw. 5 do art. 112, K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Komentarz*, Warszawa 2019, wyd. 10, Legalis, uw. 7 do art. 112; K. Flaga-Gieruszyńska, w: *Terminy procesowe w postępowaniu cywilnym. Skutki uchybienia i przywrócenie terminu. Komentarz praktyczny z orzecznictwem i przykładami. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2016, Legalis, uw. 7 do art. 112; T. Szanciło, *Przywrócenie terminu*, s. 102; M. Bik, *Termin do opłacenia pisma w razie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych strony reprezentowanej przez zawodowego*

pełnomocnika (wybrane zagadnienia na tle orzecznictwa), PPC 2016, nr 1, s. 105; tenże, *Opłata*, s. 133].

Dla porządku należy jednak podnieść, że w literaturze wyrażono także stanowisko, iż art. 112 ust. 3 u.k.s.c. nie należy w ogóle stosować w postępowaniu wywołanym wniesieniem nadzwyczajnego środka zaskarżenia (zob. M. Malczyk-Herdzina, R. Flejszar, *Konsekwencje oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w świetle art. 112 ustawy o kosztach sądowych*, Radca Prawny 2010, nr 6, s. 30). Pogląd ten należy jednak uznać za odosobniony – nie zyskał on poparcia ani w innych wypowiedziach doktryny, ani w orzecznictwie.

Zaprezentowane stanowisko przyjmowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz w doktrynie zostało w pełni zaakceptowane, w mającej moc zasady prawnej, uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 16 marca 2017 r. (III CZP 82/16, OSNC 2017, nr 7-8, poz. 75), w której stwierdzono, że w razie wniesienia przez stronę zastępowaną przez radcę prawnego (adwokata, rzecznika patentowego) skargi kasacyjnej, od której - stosownie do wskazanej wartości przedmiotu zaskarżenia - pobiera się opłatę stałą lub stosunkową, sąd drugiej instancji, po doręczeniu postanowienia oddalającego w całości lub w części wniosek o zwolnienie skarżącego od kosztów sądowych oraz bezskutecznym upływie terminu przewidzianego w art. 112 ust. 3 u.k.s.c., odrzuca skargę kasacyjną na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c.

W uchwale tej Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności odniósł się do znaczenia powołanej uchwały z 15 czerwca 2010 r., II UZP 4/10, stwierdzając, że nie stanowi ona formalnej przeszkody do rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego, nie dotyczy bowiem szczególnej regulacji zawartej w znowelizowanym art. 112 ust. 3 u.k.s.c., lecz wskazuje na ogólnie rozumiane skutki uchylenia art. 130² § 3 k.p.c.

Następnie Sąd Najwyższy szeroko odniósł się do argumentów prezentowanych we wcześniejszym orzecznictwie oraz w doktrynie i w podsumowaniu stwierdził, że zastosowanie do środków odwoławczych i środków zaskarżenia art. 112 ust. 2 i 3 u.k.s.c. łącznie z art. 130 § 1 k.p.c. wymaga - w

odniesieniu do tego ostatniego przepisu - zmodyfikowania przewidzianego w nim skutku przez przyjęcie, że jest nim odrzucenie, nie zaś zwrot tych środków w przypadku nieuiszczenia opłaty w terminie. Zwrócił przy tym uwagę, że okoliczność, iż podstawą wezwania strony, która wniosła osobiście pismo procesowe podlegające opłacie - w razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych - jest art. 130 § 1 k.p.c. w związku z art. 112 ust. 2 u.k.s.c., nie przesądza rodzaju sankcji w razie niewykonania wezwania sądu. W przypadku środków zaskarżenia należy jej poszukiwać w przepisach szczególnych (np. art. 370, 373 lub 398⁶ § 1 i 2 k.p.c.), na podstawie których nieusunięcie wspomnianego braku uzasadnia odrzucenie środka zaskarżenia, nie zaś jego zwrot (art. 130 § 2 k.p.c.). Konsekwentnie należy uznać, że uzupełnienie wspomnianego braku następuje w terminie ustawowym wskazanym w art. 130 § 1 k.p.c., nie zaś w terminie sądowym określanym każdorazowo przez przewodniczącego.

Sąd Najwyższy stwierdził także, że przyjęcie stanowiska odmiennego doprowadziłoby do pozbawienia tych przepisów praktycznego znaczenia, gdyż z reguły mają zastosowanie w razie odmowy zwolnienia strony od ponoszenia opłaty sądowej od wniesionego środka zaskarżenia.

Podobne stanowisko podtrzymane zostało w szeregu kolejnych orzeczeń Sądu Najwyższego dotyczących problematyki stosowania art. 112 u.k.s.c. (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 30 czerwca 2020 r., V CZ 13/20, niepubl.; z 6 lutego 2020 r., IV CZ 76/19, niepubl.; z 4 lipca 2019 r., III PZ 4/19, niepubl.; z 10 maja 2019 r., IV CZ 15/19, niepubl.).

W związku z treścią przedstawionego zagadnienia prawnego oraz przywołaną uchwałą z 16 marca 2017 r., (III CZP 82/16) należy wskazać, że zasada prawna Sądu Najwyższego wpisana do księgi zasad prawnych ma moc wiążącą dla wszystkich składów Sądu Najwyższego. Przyjmuje się także, że chodzi tu o pogląd wyrażony w sentencji orzeczenia oraz wszystko to co nierozzerwalnie z tego poglądu wynika (zob. S. Włodyka, *Wiążąca wykładnia sądowa*, Warszawa 1971, s. 156, a także wyrok Sądu Najwyższego z 19 sierpnia 1963 r., II CR 511/63, OSNC 1964, nr 5, poz. 104).

Teza wskazanej uchwały wprost odnosi się do art. 112 ust. 3 u.k.s.c. i jednoznacznie przyjmuje określony kierunek wykładni tego przepisu. Dotyczy ona wprawdzie skargi kasacyjnej – nadzwyczajnego środka zaskarżenia, ale wskazana sankcja – odrzucenie - systemowo dotyczy także innych środków zaskarżenia (odwoławczych). Również uzasadnienie omawianej uchwały prowadzi do wniosku, że Sąd Najwyższy nie ograniczył swoich rozważań i prezentowanych argumentów, które stały za zajęтым stanowiskiem, jedynie do przypadku nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie (art. 390 § 1 k.p.c.).